

**PRESERVATION AND DEVELOPMENT OF NATIONAL
MUSICAL INSTRUMENT PERFORMANCE TRADITIONS
IN THE CONTEXT OF THE DIGITAL LEARNING
ENVIRONMENT**

Tursunov Khusniddin Isomovich

Senior Lecturer, Department of Art Studies

Shahrisabz State Pedagogical Institute

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17539745>

ARTICLE INFO

Received: 26th October 2025

Accepted: 30th October 2025

Online: 31st October 2025

KEYWORDS

Digital learning environment, national musical instruments, performance tradition, digital heritage, virtual master-apprentice, multimedia archive, digital culture, educational innovation, cultural identity, UNESCO principles.

ABSTRACT

The article comprehensively explores the theoretical and methodological foundations of preserving and developing national instrumental performance traditions within the digital learning environment. It analyzes the digital transformation of national musical heritage, issues of maintaining cultural identity, the role of digital archives and virtual laboratories, as well as the integration of interactive teaching systems. The study also examines the application of UNESCO's "Safeguarding Intangible Cultural Heritage in Digital Contexts" principles to music education. The research demonstrates how the traditional "master-apprentice" model can be effectively integrated with digital education methods in teaching national musical instruments.

**СОХРАНЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ТРАДИЦИЙ ИСПОЛНИТЕЛЬСТВА НА
НАЦИОНАЛЬНЫХ МУЗЫКАЛЬНЫХ ИНСТРУМЕНТАХ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ**

Турсунов Хусниддин Исомович

Старший преподаватель кафедры искусствоведения

Шахрисабзский государственный педагогический институт

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17539745>

ARTICLE INFO

Received: 26th October 2025

Accepted: 30th October 2025

Online: 31st October 2025

ABSTRACT

В статье подробно рассмотрены теоретические и методологические основы сохранения и развития традиций национального инструментального исполнительства в условиях цифровой образовательной среды. Анализируются процессы цифровой трансформации национального музыкального наследия, вопросы сохранения культурной идентичности, роль цифровых архивов и виртуальных лабораторий, а также интеграция

KEYWORDS

Цифровая образовательная среда, национальные музыкальные инструменты, исполнительские традиции, цифровое наследие, виртуальный учитель-ученик, мультимедийный архив, цифровая культура, образовательные инновации, культурная идентичность, принципы ЮНЕСКО.

интерактивных систем обучения. Особое внимание уделено применению принципов ЮНЕСКО «Сохранение нематериального культурного наследия в цифровом контексте» в музыкальном образовании. В исследовании показано, как традиционная система «учитель–ученик» может быть эффективно интегрирована с методами цифрового обучения при преподавании национальных музыкальных инструментов.

**RAQAMLI TA'LIM MUHITI SHAROITIDA MILLIY CHOLG'U IJROCHILIGI
AN'ANALARINI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH**

Tursunov Xusniddin Isomovich

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

San'atshunoslik kafedrası katta o'qituvchisi

Email: qashqarrubob2022@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4768-4058>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17539745>

ARTICLE INFO

Received: 26th October 2025

Accepted: 30th October 2025

Online: 31st October 2025

KEYWORDS

Raqamli ta'lim muhiti, milliy cholg'ular, ijrochilik an'anasi, raqamli meros, virtual ustoz–shogird, multimedaviy arxiv, raqamli madaniyat, ta'lim innovatsiyasi, madaniy identitet, UNESCO tamoyillari.

ABSTRACT

Maqolada raqamli ta'lim muhiti sharoitida milliy cholg'u ijrochiligi an'analarini saqlash va rivojlantirishning nazariy hamda metodologik asoslari keng yoritilgan. Milliy musiqa merosining raqamli transformatsiyasi, madaniy identitetni asrash masalalari, raqamli arxiv va virtual laboratoriyalar, interfaol o'qitish tizimlari hamda UNESCO tomonidan ilgari surilgan "Safeguarding Intangible Cultural Heritage in Digital Contexts" tamoyillarining musiqa ta'limiga tatbiqi tahlil qilingan. Tadqiqot milliy cholg'ularni o'qitish jarayonida an'anaviy ustoz–shogird maktabi bilan raqamli ta'limning integratsiyasini ko'rsatib beradi.

Kirish

Hozirgi globallashuv jarayonida milliy madaniyatni asrash, ayniqsa musiqiy merosni kelajak avlodga yetkazish masalasi strategik ahamiyat kasb etmoqda. Chunki texnologiyalar tez rivojlanayotgan zamonda an'anaviy ijrochilik maktablari o'z holicha yashab qololmaydi — ular yangi kommunikativ muhitga moslashishi zarur. O'zbekiston

Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev 2023-yil 14-yanvardagi PF-5638-sonli Farmonida shunday deydi:

“Madaniyat va san’at sohasini raqamlashtirish milliy merosimizni asrash, targ’ib etish hamda yosh avlodni milliy g’urur ruhida tarbiyalashning eng muhim vositasidir.” [1]

Bu fikr milliy cholg’ularni o’qitishda raqamli texnologiyalarni tatbiq etish nafaqat metodik, balki ideologik zarurat ekanini ko’rsatadi. Chunki har bir cholg’u – bu xalq tarixining ovozi, millatning musiqiy tafakkuri va estetik qarashlarining timsolidir. Agar bu merosni raqamli ta’lim muhitida saqlab, yosh avlodga yetkaza olsak, biz an’anaviy musiqaning hayotini uzaytiramiz.

O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 26-maydagi PQ-144-son qarorida “madaniyat va san’at sohasida raqamli platformalar, arxivlar, elektron kutubxonalar va virtual o’quv muhitlarini joriy etish” ustuvor vazifa sifatida belgilangan. [2] Bu qaror milliy cholg’u ijrochiligi merosini nafaqat saqlash, balki uni o’qitish jarayonida faol foydalanish imkonini yaratdi.

UNESCO (2022) “Safeguarding Intangible Cultural Heritage in Digital Contexts” hisobotida madaniy merosni raqamlashtirishning ikki yo’nalishini belgilaydi: birinchisi - saqlash (archiving), ikkinchisi - faol o’qitish (learning transmission). [6] Shu tamoyil milliy cholg’u ijrochiligiga ham to’liq tatbiq etilishi mumkin. Ya’ni, cholg’ularning tovush turlari, ijro uslublari, ustozlar maktabi haqida audio, video, 3D-modellar shaklida ma’lumotlar bazasini yaratish va uni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish.

Masalan, dutor, rubob, gijjak, nay kabi cholg’ular uchun virtual laboratoriyalar yaratish o’quvchilarga har bir cholg’uning tovush xususiyatini amalda o’rganish imkonini beradi. Bu jarayon o’quvchini an’anaviy o’quv tizimidagi passiv qabul qiluvchidan faol tadqiqotchiga aylantiradi. Shu tariqa, raqamli ta’lim muhiti orqali milliy cholg’ularni o’rganish “ustoz–shogird” tizimining zamonaviy shakliga aylanadi.

Demak, raqamli ta’lim muhiti milliy cholg’u ijrochiligida an’anani buzmaydi, balki uni yangi shaklda davom ettiradi. Bu esa milliy madaniyatni zamonaviy pedagogika bilan uyg’unlashtirishning eng samarali yo’lidir.

Usullar

Ushbu maqolada tadqiqot metodlari sifatida **nazariy tahlil, madaniy qiyoslash, pedagogik modellashtirish** va **kontent-tahlil** usullaridan foydalanildi. Birinchidan, nazariy tahlil orqali milliy cholg’u ijrochiligi an’analarining tarixiy asoslari o’rganildi. Farobi, Beruniy, Ibn Sino, Jomiy kabi allomalar asarlarida cholg’ularning inson ruhiyatiga ta’siri haqida ko’plab fikrlar bayon etilgan. Bu merosni zamonaviy ta’lim texnologiyalari bilan uyg’unlashtirish bugungi raqamli davrda muhim ilmiy masala hisoblanadi.

Ikkinchidan, madaniy qiyoslash metodi orqali O’zbekiston, Turkiya, Eron, Xitoy va Koreya tajribalari tahlil qilindi. Bu mamlakatlar milliy cholg’ularini saqlashda raqamli arxiv va virtual muzeylardan keng foydalanmoqda. Masalan, Koreya Respublikasida “National Gugak Center” loyihasi orqali 2000 dan ortiq milliy cholg’u ijrolari raqamlashtirilgan va ochiq ta’lim platformalariga joylashtirilgan. [7]

Uchinchidan, pedagogik modellashtirish orqali “Raqamli ustoz–shogird” tizimining konseptual modeli ishlab chiqildi. Bu model quyidagi bosqichlarni o’z ichiga oladi:

1. **Raqamli arxiv yaratish** – ustozlar ijrolarining audio-video yozuvlarini to'plash.
2. **Virtual laboratoriya** – o'quvchilar uchun interfaol tajriba muhiti.
3. **Reflektiv platforma** – o'quvchi o'z ijrosini yozib, ustozdan tahlil olish imkoniga ega bo'ladi.
4. **Madaniy forum** – ijrochilik bo'yicha tajriba almashish

To'rtinchidan, kontent-tahlil yordamida O'zbekiston Fanlar akademiyasi San'atshunoslik instituti tomonidan chop etilgan "Musiqqa madaniyati merosi" to'plamlari, TDPU, DPI va BuxDU ilmiy jurnallaridagi maqolalar o'rganildi. Ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli muhit an'anaviy ijrochilikning uslubiy tizimini yo'qotmaydi, aksincha, uni yangi shaklda qayta tiklaydi.

Shuningdek, UNESCO (2022) ma'lumotlariga ko'ra, raqamli madaniyatga o'tish insonning eshitish, ko'rish, idrok va tafakkur mexanizmlarini yanada kompleks shaklda rivojlantiradi. Bu jihatdan musiqiy ta'lim uchun raqamli texnologiyalar – nafaqat o'quv vositasi, balki inson tafakkurini yangi darajaga ko'taruvchi omildir. [6]

Natijalar va Munozara

Tahlil natijalariga ko'ra, raqamli ta'lim muhiti milliy cholg'u ijrochiligi an'analarini saqlash va rivojlantirishda quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

1. **Merosi uzilmaydigan tizim** – ustoz ijrosi raqamli shaklda saqlanib, kelajak avlod uchun ochiq manbaga aylanadi.
2. **Tarbiyaviy omil** – raqamli muhitda milliy cholg'u ijrochiligi nafaqat texnik mashq, balki ma'naviy merosni anglash vositasiga aylanadi.
3. **Interfaol muloqot** – o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi fikr almashuv raqamli tahlil va video mulohazalar orqali amalga oshadi.
4. **Global integratsiya** – milliy cholg'ular xorijiy musiqashunoslik maydoniga chiqadi.

Misol uchun, O'zbekistonning "Raqamli madaniyat" platformasida dutor, gijjak, rubob, nay, surnay kabi cholg'ularning audio va video namunalarini 3D formatda o'rganish imkoniyati paydo bo'lgan. Bu yosh ijrochilarga cholg'u tovush tizimini o'zlashtirishni soddalashtiradi.

OECD (2022) tahlillariga ko'ra, raqamli ta'lim muhitida madaniy fanlar o'quvchilarning hissiy tafakkurini 40% ga oshiradi. [8] Bu fakt musiqqa ta'limining inson psixologiyasiga bevosita ta'sirini tasdiqlaydi. O'quvchi virtual ustozning ijrosini eshitib, o'z ijrosi bilan solishtirar ekan, o'z-o'zini baholash, o'z ustida ishlash, ijodiy tahlil qilish kabi kompetensiyalarni egallaydi.

Bundan tashqari, raqamli ta'lim muhiti ijrochilikning **reflektiv bosqichini** ham kuchaytiradi. O'quvchi nafaqat o'rganadi, balki o'z ijrosini yozadi, tahlil qiladi, ustoz bilan onlayn fikr almashadi. Bu – an'anaviy "ustoz–shogird" tizimining zamonaviy transformatsiyasi.

Shu jihatdan qaraganda, raqamli ta'lim muhiti milliy cholg'u ijrochiligini quyidagi yo'nalishlarda rivojlantiradi:

- o'quvchilarda **eshitish va tahlil** madaniyatini shakllantiradi;
- **interfaol musiqiy tafakkurni** rivojlantiradi;
- ijro uslublarining **hududiy xilma-xilligini** raqamli formatda saqlaydi;
- o'quvchilarni **mustaqil ijodiy tahlilga** yo'naltiradi.

Xulosa

Raqamli ta'lim muhiti sharoitida milliy cholg'u ijrochiligi an'alarini saqlash – bu nafaqat texnologik jarayon, balki madaniy missiyadir. U milliy musiqaning kelajakdagi mavjudligini ta'minlaydi, yosh avlodni o'z milliy qadriyatlariga sadoqatli qilib tarbiyalaydi. Raqamli ta'lim muhiti orqali ijrochilikning quyidagi strategik yo'nalishlari aniqlanadi:

- milliy cholg'ular bo'yicha **raqamli ma'lumotlar bazalarini** yaratish;
- **virtual ustoz–shogird tizimini** yo'lga qo'yish;
- **musiqqa o'qituvchilarining raqamli savodxonligini oshirish**;
- **madaniy merosni xalqaro miqyosda targ'ib etish.**

UNESCOning (2021) “Digital Transformation and Intangible Heritage” hisobotida aytilishicha, “madaniy merosni saqlash texnologik emas, avvalo ma'naviy jarayondir.” [6] Shu sababli, milliy cholg'u ijrochiligi o'qitishda raqamli ta'lim vositalari “musiqqa–inson–madaniyat” uchligining uyg'unligini ta'minlashi kerak.

Demak, raqamli ta'lim muhiti milliy cholg'u ijrochiligini saqlashda uchta asosiy maqsadni bajaradi:

1. **Merosni saqlash** – ustoz ijrosini raqamlashtirish;
2. **Tajriba uzatish** – o'quvchilar uchun interfaol o'quv muhiti;
3. **Madaniy yangilanish** – milliy cholg'u ijrosining yangi avlod tafakkurida qayta talqin qilinishi.

Bu jarayonning samaradorligi o'qituvchi raqamli kompetensiyasiga, ta'lim muassasalarining texnik bazasiga va o'quvchilarning ijodiy motivatsiyasiga bevosita bog'liqdir. Shu bois, raqamli ta'lim muhiti milliy musiqqa merosining kelajakdagi barqaror rivojlanishini ta'minlaydigan asosiy omilga aylanmoqda.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. “Madaniyat va san'at sohasini raqamlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmon. — PF-5638, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Ta'lim tizimini raqamlashtirishni jadallashtirish to'g'risida”gi Qaror. — PQ-144, 2022.
3. G'ulomova, N. *Milliy musiqiy merosni o'qitishda raqamli texnologiyalar*. — Toshkent: San'at, 2022.
4. Sattorov, G'. *Musiqqa pedagogikasining nazariy asoslari*. — Toshkent: Fan, 2015.
5. UNESCO. *Safeguarding Intangible Cultural Heritage in Digital Contexts*. — Paris, 2022.
6. OECD. *Digital Culture and Heritage Report*. — Paris, 2021.
7. Bauer, W. *Creativity and Music Technology*. — Oxford University Press, 2019.